

SCHLYTER, CARL JOHAN

**Om laghistoriens studium, och dess
förhållande till rättsvetenskapens öfriga
delar : inledning till föreläsningar hållna vid
Kongl. Universitetet i Upsala vårterminen
1835 / af C.J. Schlyter**

Stockholm
1835

EOD – Miljoner böcker bara en knapptryckning bort. I mer än 10 europeiska länder!

Tack för att du väljer EOD!

Europeiska bibliotek har miljontals böcker från 1400-till 1900-talet i sina samlingar. Alla dessa böcker går nu att få som e-böcker – de är bara ett musklick bort. Sök i katalogen från något av biblioteken i eBooks on Demand- nätverket (EOD) och beställ boken som e-bok – tillgängligt från hela världen, 24 timmar per dag och 7 dagar i veckan. Boken digitaliseras och blir tillgänglig för dig som e-bok.

EOD bokens fördelar!

- Få samma utseende och känsla som med originalet!
- Använd ditt standardprogram för att läsa boken på skärmen, zooma och navigera genom boken.
- Skriv ut enstaka sidor eller hela boken.
- *Sök:* Använd fulltextsökning för enskilda fraser.
- *Klipp & klistra:* Kopiera bilder och delar av texten till andra applikationer (t.ex. ordbehandlingsprogram).

Villkor för användning

Genom att använda EOD-tjänsten accepterar du de villkor som ställs av biblioteket som äger den aktuella boken.

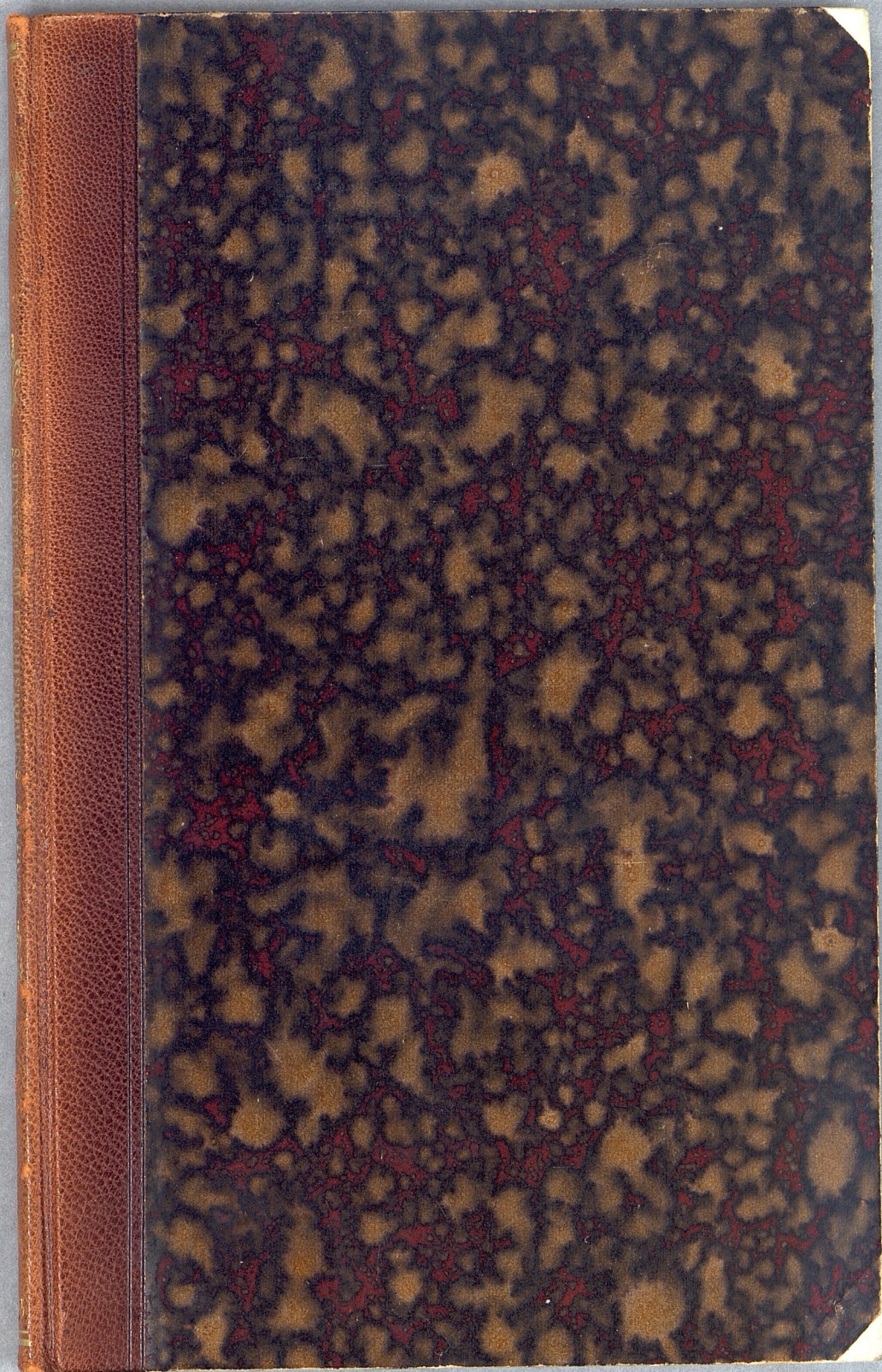
- Villkoren på svenska: <http://books2ebooks.eu/odm/html/nls/sv/agb.html>

Fler e-böcker

Redan nu erbjuder 30 bibliotek från 12 europeiska länder denna service.

Mer information finns tillgängliga via <http://books2ebooks.eu> alla boken.

- <http://search.books2ebooks.eu/>

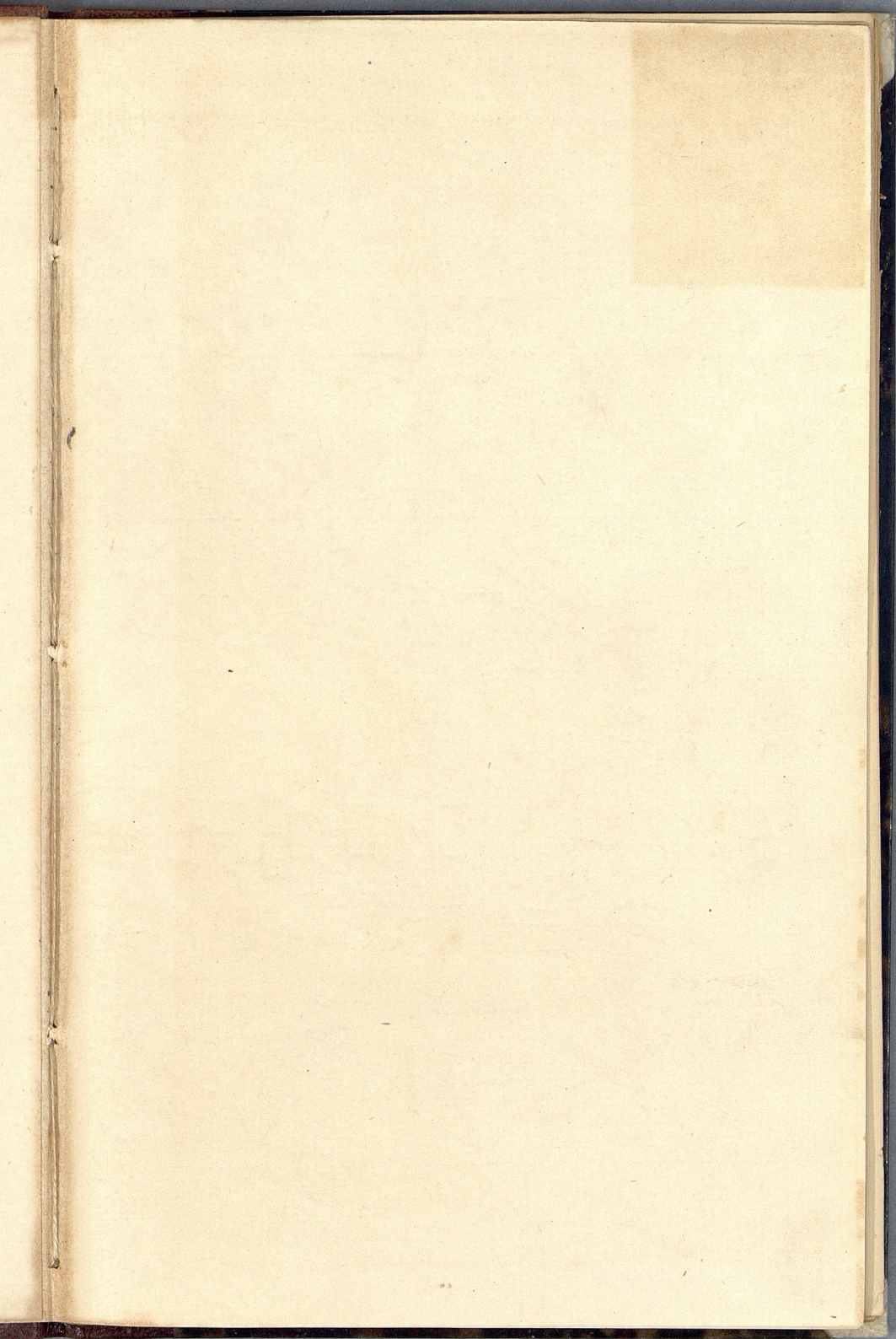
Kungl. Biblioteket
STOCKHOLM

Jurid.

Ls.

Ex. A

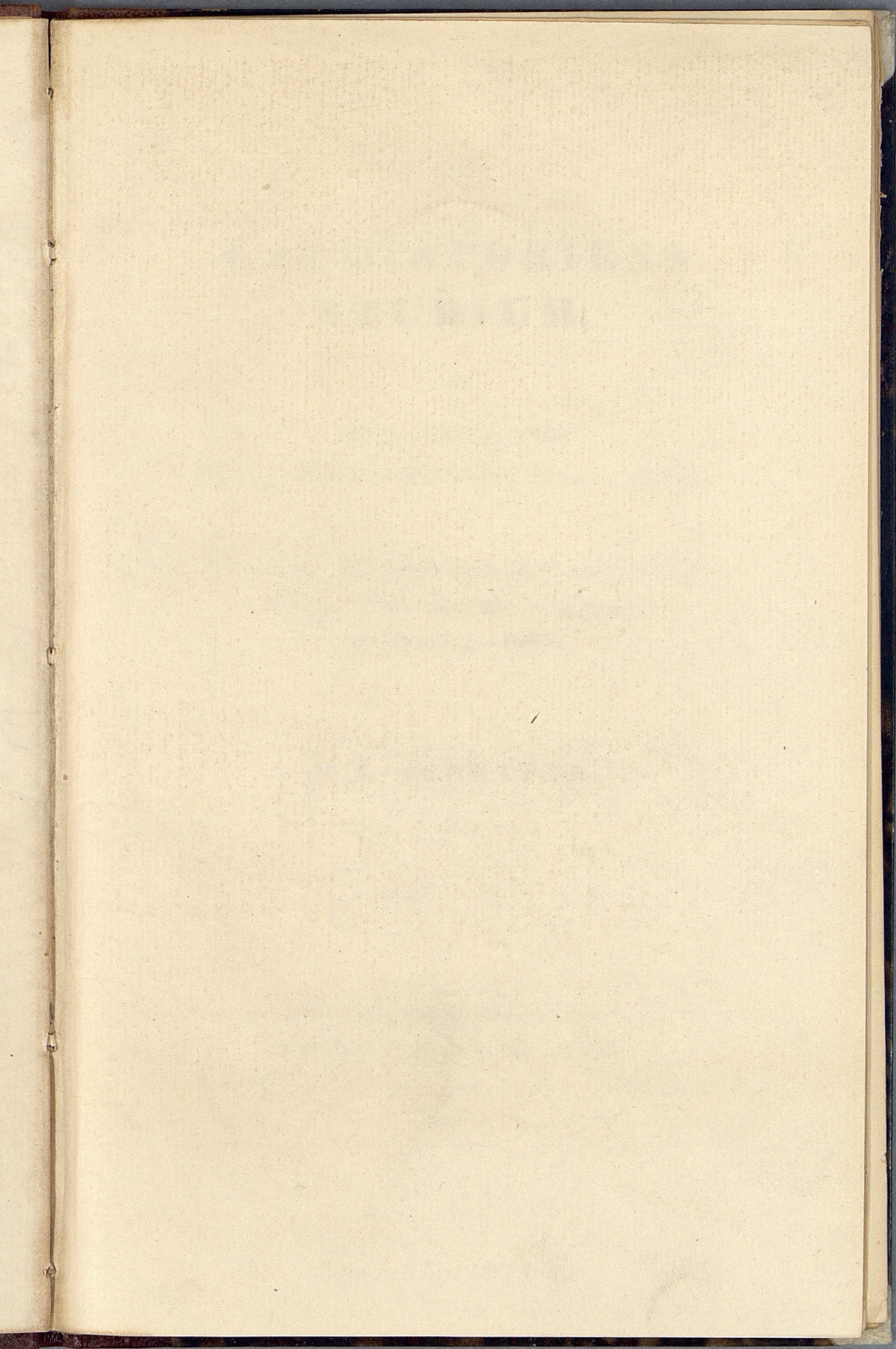
6633

St. James

Paris

20

THE NEW YORK
LIBRARY

ASTOR
LENOX
TILDEN

1850
NEW YORK

1850
NEW YORK

1850
NEW YORK

OM
**LAGHISTORIENS
STUDIUM,**

OCH
DESS FÖRHÅLLANDE
TILL RÄTTSVETENSKAPENS ÖFRIGA DELAR.

---

*Inledning till föreläsningar, hållna vid
Kongl. Universitetet i Upsala
vårterminen 1835,*

AF
C. J. SCHLYTER.

STOCKHOLM, 1835.
Tryckt hos P. A. NORSTEDT & SÖNER,
Kongl. Boktryckare.

Ehuru jag ansett nödvändigt att, såsom en inledning till föreläsningarne öfver fäderneslandets laghistoria, framställa mina åsikter af vigten af detta studium, och dess förhållande till de öfriga delarne af den juridiska vetenskapen, så har jag funnit att det, vid blotta afhörandet af en föreläsning i ett sådant ämne, för de flesta åhörarne måste blifva nästan omöjligt att tillräckligen klart fatta sammanhanget, och ännu mera att genom någorlunda fullständiga antekningar komma minnet till hjälp. Det blef därför nödvändigt att genom trycket utgifva denna afhandling, om den skulle blifva till någon nytta. Den dom den har att vänta från flera håll, är mig icke obekant. Hvad jag i denna afhandling ytrat, är skrifvet utan ringaste afsigt att hvarken behaga eller förtörna. Det innefattar resultatet af temligen allvarsamma filosofiska forskningar; det uttrycker en öfvertygelse, som under många år haft tid att mogna. Jag har ej den tankan, att det i hufvudsaken skulle innehålla något nytt för dem, som under de senaste tiderna upmärksamt betraktat gången af de juridiska och filosofiska studierna. Jag har, i afseende på kritiken af rationalismen beropat mig på F. J. Stahls verk: *die Philosophie des Rechts nach geschichtlicher Ansicht*, hvilket långt för detta är i vårt fädernesland känt, och äfven i skrifter, utgifna vid detta lärosäte, flera gånger har blifvit med beröm omnämndt. Den vinst menskligheten haft af den consequent genomförda rationalismen, kan ej i korthet uttryckas bättre än med Goethes af Stahl anförda ord: *Wer seinen Irrthum nur kostet, hält lange damit Haus, und freut sich dessen als eines seltenen Glücks; aber wer ihn ganz erschöpft, der muss ihn kennen lernen, wenn er nicht wahnsinnig ist.* Ju mera ohöljd rationalismen framstått i sin nakenhet, desto säkrare har den måst stöta alla bättre sinnen ifrån sig. Den som likväl ännu skulle vara hågad att taga till orda såsom försvarare för denna lära, må vända sig mot Stahls

bok, der de åsigter äro i sammanhang utvecklade, som här endast kunnat i korthet antydast. En sådan rationalismens försvarare skulle visserligen kunna med yttersta lätthet vederlägga mig — jag vet det; jag kunde göra det sjelf, kanske med lika liten brist på ord, ty jag känner termerna. För min del har jag dock hvarken tid eller lust att inlåta mig i en strid, som skulle till ingenting gagna; jag kan tryggt lemna hela saken åt tidens dom; den skall icke uteblifva. Då jag hänvisat till Stahls bok, torde jag, för att undgå mistanken att endast sätta en blind tro till denne författare, få erinra derom, att jag, 11 år förr än nämnda arbete utkom, i inledningen till en Akademisk afhandling: *Tentamina ad illustrandam historiam juris Scandinavici*, framställt samma idé som Stahl, med åberopande af Schellings nyaste åsigter, nu utvecklat, att nämligen den sanna rättsphilosophien, eller, såsom Romarne kallat den, den borgerliga visheten (*civilis sapientia*), ej består i tomma abstraktioner, utan måste byggas på historisk grund. Så lyda orden på anförda ställe: "*Sanctissima est res,*" *ut recte monet Ulpianus,* "*civilis sapientia,*" *qua nulla fere dignior est, cui operam impendant philosophi; hanc vero sapientiam neque ab altera parte cognitio illa formularum, quæ hodie vel cras in foris cantantur, præstat, nec ab altera, inania quædam philosophica, ut dicere amant, theoremata, in acere exstructa, sed historia tantum, lux illa veritatis, magistra vitæ. Qui eximiam hanc historiæ juris agnoscit dignitatem, quæ sane vulgarem opinionem longe superat, is etiam fateatur, necesse est, nullam operam fructu carere contemptumque mereri, quæ antiquo juri illustrando aliquo modo inserviat.* Hvad jag i afseende på anförda afhandling tillade: *Quæ nos hunc in finem nunc præstitimus, parva quidem sunt, non ideo tamen spernenda, siquidem in magnis et voluisse sat est* — det må gälla äfven om den närvarande.

Upsala den 24 Mars 1835.

FÖRFATTAREN.

Laghistoriens idé är, fastän icke ny, dock ännu i vårt land en sådan främling, att jag, då jag nu öppnar dessa föreläsningar, aldräförst måste söka att utreda hvartill detta studium egentligen gagnar, och huru det kan göra anspråk på ett rum inom vetenskapernas samfund. Man behöfver blott nämna studium af gamla lagar, för att från en skara af domare och ämbetsmän, som aldrig fått begrepp om en vetenskaplig upfattning af lagfarenheten, mötas af den frågan: "hvartill tjenar det att känna gamla lagar, som länge sedan uphört att gälla? det fordrar arbete nog att ha reda på de lagar som nu äro gällande, utan att vi skulle behöfva att också lära de lagar som funnits i forna tider; en domare kan ju icke döma efter någon enda af de gamla lagarne, dessa lemningar efter den råa och barbariska medeltiden, hvilka en stigande uplysning och bildning redan för århundraden tillbaka föråldrat och gjort obrukbara; hvartill tjenar det då att göra sig besvär att studera dessa gamla lagar, hvilka dessutom äro skrifna på forntidens ohyfsade språk, som numera ingen begriper?" Vill man nu också härtill svara, att äfven för den mest obildade practicus, som ej kan upfatta rättsvetenskapen från någon annan än dess lägsta synpunkt, såsom en kännedom af de för ögonblicket gällande lagar, som vid

domstolarne och i det allmänna lefvernet dagligen tillämpas, är kännedomen af lagarnes historia outhärlig, emedan äfven det nu gällande rättssystemet icke är ett ögonblicks oföränderliga verk, utan det är en väfnad, hvori, under århundradens lopp, snart sagdt hvar dag inlagt sina trådar, och att detta historiska element, som ligger äfven i det nu gällande rättssystemet i och för sig sjelft betraktadt, gör det omöjligt att med klarhet och reda upfatta detta system, utan att betrakta dess historiska upkomst och utveckling — så skall en sådan på all idé om vetenskap utblottad practicus lika litet förstå detta skäl, som han skulle kunna fatta äfven den klaraste bevisning, framställd på ett för honom obekant språk. Lagsystemet är i hans tanka ej annat, än en samling af enstaka stadganden, om hvilka han ej behöfver veta mera än att de finnas; huru de upkommit är honom likgiltigt, och om något organiskt sammanhang dem emellan har han intet begrepp. Men om det å ena sidan är omöjligt, att göra vigten af lagarnes historiska studium begriplig för dem, som i all lagstiftning ej se annat än en osammanhängande massa af stadganden, hvilkas hela värde beror på deras användbarhet för dagen, likasom de i all historia ej se annat än en följd af tillfälliga händelser utan inre samband; så är det å andra sidan lika svårt att komma till rätta med dem, hvilka det lyckats att uppsvinga sig till en så hög, förment filosofisk ståndpunkt, att de blifvit väl förlöste från allt sam-

manhang med lif och verklighet. För dem är förnuftet ej blott en upfattande, ordnande, sammanbindande, bildande och utvecklande förmögenhet, det skall äfven vara den källa, hvarutur det reella innehållet af all sannskyldig philosophisk kunskap måste uphämtas. Det får ej vara ära nog för förnuftet, att det, såsom själens öga, med en beundransvärd förmåga kan, fastän endast till en viss gräns, utforska och beskåda tingens inre, för de ytre sinnena förborgade sammanhang, likasom det lekamliga ögat, genom ljusets förmedlande, i sig uptager och med underbar skönhet afspeglar klara och sammanhängande bilder af föremålen ytre former; nej, ljuset, föremålen sjelfva skola hafva den enda sanna grunden för sin tillvarelse i ögat; den rätta vägen till vinnande af en säker och pålitlig philosophisk insigt skall därför vara att väl rensa förnuftet från all erfarenhetskunskap, likasom, i lekamlig mätto, det säkraste sättet att se vägen på hvilken man skall vandra och föremålen som man söker, vore att tillsluta ögonen för alla ytre inflytelser, för att låta dem sjelfva obehindradt frambringa både vägen och föremålen. Detta försök vore visserligen dåraktigt; men de som kunnat genomvandra philosophiens labyrinth utan att mista sansningen, må döma om ej de bemödanden philosophien på abstraktionens väg gjort och — jag medgifver det — måst göra, varit i sig sjelfva lika dåraktiga, så att man, då man hunnit framtränga till de stora, i all sin orimliga consequens på fullt allvar framställda resultaten, ofta varit

frestad att anse alltsammans som ett elakt skämt, såsom det i sjelfva verket är en karrikatur öfver den sanna visheten. Det är ej min mening att nu intränga på philosophiens område, eller företaga en kritik af de på vår tid till sin yttersta spets updrifna rationalistiska åsigtterna — i detta afseende kan jag hänvisa dem, som hafva tillräcklig underbyggnad för att ingå i en sådan undersökning, till Professor Friedrich Julius Stahls förträffliga arbete: *die Philosophie des Rechts nach geschichtlicher Ansicht*; jag vill nu blott anföra så mycket, som behöfves till utredande af det ämne, hvarom här är fråga. Såsom Rationalismen *)

*) Jag har här, äfvensom i det följande, tillräckligen tydligt gifvit tillkänna hvad det är för en rationalism som jag bekämpar; namnet på denna lära är i samma bemärkelse allmänt vedertaget. Behagar någon att taga ordet rationalism i en annan mening, och sålunda vederlägga mig, så skulle deraf blott upstå en ordstrid. Vill man bevisa att all philosophie nödvändigt måste vara rationalism, deraf, att all philosophie förutsätter förnuftets verksamhet — väl, då är all mensklig kunskap rationalism. *Verba valent ut nummi*. Men man skulle vara alltför okunnig om man lät inbilla sig att det är på så billiga anspråk som rationalismen grundar sitt namn. Den satsen: *Ausser der Vernunft ist nichts, und in ihr ist Alles*, är rationalismens första och sista lögn. Den författare som först upställde och sökte consequent genomföra denna grundsats, hade alltför mycket lefvande snille, att icke snart bäfva tillbaka för den afgrund, hvartill denna väg förde. Den som läst och blifvit däråd af den spetsfundiga afhandling, der anförda sats blifvit lagd till grund, och sedan läser samme författares *Untersuchungen über das Wesen der menschlichen Freiheit*, måste blifva

menar det tillhöra det filosofierande förnuftet att ur sig sjelft såsom *principium cognoscendi* utveckla föremålen för all filosofisk kunskap, så skall ock, enligt denna åsigt, förnuftet ur sig sjelft utveckla begreppet *stat*, med allt hvad dertill hör, i afseende på statsförfattning och lagstiftning i allmänhet. Få äro de, som förmå att upstiga i den rationalistiska abstraktionens högsta, lufttomma rymder, eller intränga i dess aldramest invecklade irrgångar; men resultaten af denna liflösa philosophie äro så mycket populärare. Det är just ur denna källa, ur förnuftets sjelfförgudning, som vår tids oändliga sjelfförtroende och tilltagsenhet i fråga om lagstiftning och om reformerande af statens inrättningar, härflyter. Hvilken af dessa lagstiftare och reformatorer har icke förnuft, och hvilken af dem kan det förmenas, att ur denna ymniga källa ösa med fulla händer hvad som behöfves till förbättrande och reformerande af religion, statsförfattning och alla inrättningar och lagar, som vi ärft af förfäder, hvilka, om ock ej förnuft kan helt och hållet fränkännas dem, dock ej på långt när haft den färdighet att bruka det, som nu finnes hos den aldraringaste af våra samhällsförbättrare? Emot dessa förnuftskämpar vore det fäfangt att vädja till historien. De känna ingen historia, och om de ock känna något deraf, så

---

botad, eller det är fara värdt att han aldrig blir det, åtminstone genom philosophie.

(*Ann. tillagd vid tryckningen.*)

veta de att historien endast står i vägen för deras förnuft; och därför är den så kallade historiskheten för dem en styggelse. Likväl är det förnuft, i hvars ljus desse filosofer sola sig, ett munväder, ett intet. Sanningen af detta omdöme kan ej ådagaläggas klarare, än den har blifvit ådagalagd af sjelfva dessa abstraktionens hjeltar, som hafva haft nog mod och tankekraft, att kunna consequent till det yttersta genomdrifva de tomma förnuftslärorna. Såsom förnuftet är en förmåga att formelt utveckla en kunskap, hvars materiella eller reella grundämne måste vara från annat håll gifvet, men deremot intet lif, ingen realitet kan ur förnuftet sjelft utvecklas, emedan derutur ej kan utvecklas hvad der icke finnes, så har filosofien, då hon likväl tilltrott sig att ur det rena förnuftet konstruera universum, och då hon härvid förfarit med sträng logisk consequens, måst röna sanningen af den satsen: *ex nihilo nihil fit*; ty då hon på abstraktionens steg nedstigit till kunskapskällans nedersta djup, så har hon der, efter hvad man kunnat förutsäga, såsom alla tings urväsende, fått i sina händer — det tomma intet; och den byggnad filosofien kunnat på denna grund upföra, har ock blifvit dertill passande, ty en väfnad af tomma logiska formler har varit allt hvad som på denna väg kunnat åstadkommas. Jag har sagt att förnuftet ej kan ur sig sjelft utveckla någon realitet, något verkligt varande, såsom föremål för sin kunskap; utan att det måste hafva från annat håll gifvet det i

verkligheten existerande, som det skall kunna göra till föremål för kunskapen. Hvad theologien beträffar, har den rationalistiska åsigten, sedan den reformerat bort allt positift innehåll, som det uppenbarade Ordet framställer, åstadkommit en förnuftsreligion, som med ett annat namn kallas atheism, emedan det urväsende, hvartill förnuftet, vederbörligen renadt från alla främmande begrepp, kunnat höja sig, är en negation af all realitet, eller en tom tankeformel. Hvad åter angår naturvetenskapen, så har äfven naturen på allvar skolat konstrueras a priori; ehuru mycken empirisk kunskap härvid oförmärkt, och liksom genom en behändig taskspelarekonst blifvit lagd till grund, och ehuru mycket snille härvid blifvit användt både af naturphilosophiens förste grundläggare, och dess mer eller mindre sjelfständige bearbeta-re, så har det hela blifvit ett lysande intet, ett fyrverkeri, som äfven de verkliga forskarne i naturens hemligheter kunnat för en stund med nöje åskåda, då de behöft en muntrande omväxling med sina allvarsammare göromål. Äfven i den del af det menckliga vetandet, som egentligen tillhör mitt ämne, i det som angår staten och lagstiftningen, har rationalismen öst sina kunskaper ur det tomma intets djup; och verkningarne af dess läror, så vidt de kunnat i skrift och handling visa sig, ha tillräckligt vitnat om deras ursprung; ty såsom dessa läror väl framställa vissa loci communes, vissa tomma abstraktioner, såsom höjden af mencklig visdom, men äro utblottade på

allt positift lifgifvande, bildande och ordnande, så visa de sin kraft i en negativ fanatism, i ett obändig bekämpande af det bestående såsom sådant, i ett begär att nedrifva och förstöra — fastän det kallas reformera — statens inrättningar. Låtom oss tillse hvad det är för klara och ofelbara begrepp om stat, som desse reformatorer och deras öfverhufvud rationalismen kunnat hämta ur sitt berömda förnuft, och som berättigat dem till en så afgörande ton och så stora anspråk. Om vi afsöndra de från erfarenheten lånade begrepp, som rationalismen, under det den berömmar sig af att härleda allt ur det rena förnuftet, likväl oförmärkt tillegnar sig, så måste vi medgifva att de för hvarje tänkande människa i erfarenheten gifna begrepp om Stat, Rätt, Lag, m. m., omöjligen kunna ur det rena förnuftet härledas. Begreppet Stat förutsätter en i rum existerande och i tid förändring underkastad förening af flera med frihet handlande, ej förnuftiga ensamt, utan äfven sinnliga varelser. Jag har härmed ej velat definiera begreppet Stat; blott anmärka hvilka andra begrepp detta förutsätter. Alla dessa förutsatta begrepp äro, likasom alla andra begrepp om något verkligt existerande, af den beskaffenhet att de, i erfarenheten gifna, väl kunna af förnuftet fattas och utvecklas, men att de alldeles icke kunna ur det rena förnuftet deduceras; ty ur förnuftet, som i och för sig sjelft endast lärar hvad som med logisk nödvändighet följer af dess egna tomma tankeformer, kan man

hvarken härleda begreppen om tid och rum, eller om i rummet coëxisterande föremål, eller om några i tiden skeende förändringar; således icke heller om något slags fria handlingar, de må hafva sin grund i förnuftet eller i sinnligheten; och således är det första vilkoret för stat, att flera människor jämte hvarandra existera, ehuru ovedersägligt detta i erfarenheten gifna factum är, dock af den beskaffenhet, att det aldrig kan ur det rena förnuftet härledas; utan är staten, med allt hvad dertill hörer, ett i erfarenheten gifvet föremål, hvilket, likasom naturen, förnuftet måste på erfarenhetsvägen lära sig grundligen känna, innan det må tilltro sig att deröfver philosophera, om philosophien skall blifva annat än ett tomt tankespel, ett gyckelverk.

Frågar man nu: hvad är det då för en erfarenhet, genom hvilken staten, dess offentliga författning och dess lagar angående rättsförhållanden enskilda emellan, kunna blifva föremål för förnuftets verksamhet, nemligen för en sådan uphöjd och sjelfständig verksamhet, som kan förtjena namn af philosophie, så kan svaret ej blifva annat än ett: det är människoslägtets stora, under årtusendens lopp vunna erfarenhet, det är historien. Det är i motsats mot denna lärerika erfarenhet, som ett visst rådande föreställningsätt för dagen, vissa en gång antagna fördomar, mer eller mindre bragta i system, gifva sig namn af förnuft; har detta förmenta förnuft i abstraktionens degel blifvit renadt från de små partik-

lar af lif, som åtminstone *dagens* erfarenhet ej kunnat undgå att der inlägga, då kallar det sig philosophie. Det är häri som nycklen ligger till den historiska och den rationalistiska åsigtens motsats. Menniskoslägtet, i utvecklingen af sitt samhällstillstånd, är en person, hvilken, likasom den enskilda människan, i tiden utvecklar sin natur och sina egenskaper. Vill man lära känna människoslägtet i det stora hela af denna utveckling, eller vill man lära känna särskilda folk och stater, och den utbildning rättsbegreppet hos dem vunnit, så är det klart, att denna kännedom blir en historia; och lika klart är det, att det endast är på en sådan historisk grundval som en, icke i abstraktionens labyrinth sömnvandrande, utan lefvande och i verkligheten, icke på ett förstörande, utan på ett bildande, ett välgörande sätt, ingripande filosofisk åsigt af staten och rättsförhållandet människor emellan, kan stödja sig. Hvad den politiska historien är för den allmänna mänskliga bildningen, det är laghistorien för den juridiska bildningen; hvar på sitt håll äro de lika oumbärliga för den, som skall kunna med klar och säker blick bedöma sin egen tid och dess förhållanden, och ännu mer för den, som skall kunna hafva en friare utsigt öfver kommande tider, och verka något godt för dem. T. ex. i frågan om olika statsförfattningars fördelar och olägenheter, hvem kan bedöma dessa, utan medelst de lärdomar historien gifver? hvem kunde med visshet förutsäga, hvad vår tid så väl be-

höfver lära, att folkfrihetens utvidgning, utöfver den gräns folkets och tidens skick medgifver, ovilkorligen förer till despotism, om ej historien hade med skarpa, med blodiga drag ristat denna lärdom i sin tafla? Hvem skulle ändtligen kunna öfvertyga dem om sitt falska hopp, som i det constitutionella samhällsskicket med dess controller tro sig finna mensklighetens välfärd, om ej våra dagars historia alltmera tydligt vederlade detta hopp, så att antalet af dem som upvakna ur denna dröm, och börja inse att äfven i politiskt hänseende menskligheten behöfver af en högre magt frälsning ur sin nöd — blefve dagligen större? — Jag tror mig med det nu anförda icke hafva gifvit anledning till det missförstånd, som skulle hela den juridiska vetenskapen likasom upslukas af historien. Det är möjligt att någon af den så kallade historiska skolans stiftare kunnat gifva anledning till ett sådant missförstånd; bekant är det åtminstone att flere, som vilja helsas såsom lärjungar af denna skola, gjort sig den falska föreställningen, å ena sidan att det nu gällande rättssystemet måste ovilkorligen behandlas i sammanhang med laghistorien, och den senare med det förra; och å andra sidan, att någon sjelfständig filosofisk åsigt af stat, statsförfattning och lagstiftning ej gifves, utan den filosofiska åsigten skulle vara alldeles försänkt i den historiska betraktelsen, så att något annat begrepp om rätt ej skulle gifvas, än det som räkat att en gång blifva lag, och någon annan lag-

förändring ej borde ega rum, än den som genom sakernas inre tvång gjorde sig själf. Genom denna senare mening, ehvad den af en eller annan oförståndig anhängare af den historiska skolan verkligen blifvit ytrad, eller den af misförstånd eller elakhet blifvit denna skola af dess veder-sakare pådiktad, har man kommit till den orimliga beskyllning, att den historiska skolan vore hvad man kallar *stationär*, eller i all ting påyrkade ett stillastående, ett ovilkorligt och envist fasthållande af det en gång bestående, blott därför att det är gammalt. För att ådagalägga oriktigheten af dessa föreställningar vill jag anmärka att, likasom i allt som i tiden har sin varelse, man kan betrakta dess förflutna, närvarande och tillkommande tillstånd, och endast den första af dessa åsigter innefattar ett sådant föremåls historia, så tillhör det äfven rättsvetenskapen att besvara tre särskilda frågor: 1. huru äro de nu gällande lagarne beskaffade? 2. huru hafva lagarne förr varit, och huru har det närvarande tillståndet upkommit? 3. huru böra lagarne vara, hvad kan anses vara det mål, till hvilket lagarne böra föras, och hvilka förändringar i de nuvarande lagarne behövas, för att föra dem närmare detta mål? På den första frågan svarar den *juridiska dogmatiken*, eller den vetenskap, som man vanligen ger namn af lagfarenhet; på den andra *laghistorien*, och på den tredje *rättsphilosophien*. Laghistorien får därför alldeles icke förblandas

med någöndera af de öfriga tvänne afdelningarne af rättsvetenskapen. Hvad jag har anfört till bestyrkande af laghistoriens oumbärlighet för en högre, vetenskaplig behandling af det närvarande rättssystemet, bevisar, som jag hoppas, tillräckligen att, som man ej kan hafva någon säker och klar insigt i det närvarande tillståndet af en sak, som i tiden efterhand upkommit, utbildat sig och antagit sin närvarande form, utan att känna denna utvecklings historia, så kan man icke heller vinna någon klar och redig insigt i de närvarande lagarnes sammanhang och mening, utan att taga kändedomen af lagarnes historiska upkomst och utbildning till hjälp; men ehuru sålunda laghistorien är en oumbärlig hjälpkunskap för bearbetandet af det närvarande rättssystemet, så följer deraf alldeles icke att båda skulle vara så förbundna, att, å ena sidan, det närvarande rättssystemet ej skulle kunna behandlas utan i sammanhang med hela laghistorien, ej heller någon särskild till det närvarande systemet hörande fråga utredas, utan att laghistorien nödvändigt skall vara med, såsom man ser i somliga oskickliga författares skrifter, der de allsintet uplysande laghistoriska bihangen äro för en syns skull löst påhängda, lika andra narråpor; icke heller följer deraf, såsom man också hört påstås af sådana, som ingenting förstå af hela saken, att laghistorien ovilkorligen bör behandlas i sammanhang med det närvarande rättssystemet, och att således en lag-

historisk undersökning icke skulle, så vida den annars duger, hafva sitt fulla värde, likasom hvarje annan historisk afhandling, för det att den inskränker sig inom en förfluten tidsperiod. Hit hör äfven det föregifvande, som man sett från ett visst håll emellanåt framkastas, att den Akademska undervisningen i laghistorien borde vara förenad med den, i det nu gällande rättssystemet. Att detta alldeles icke behöfves, har jag redan bevisat, och att det icke låter sig göra, är lika lätt att ådagalägga. Den som försökt hvad som fordras dertill, att bringa reda i kunskapen om fäderneslandets nu gällande lagar, och att derjämte, såsom det bör ske, med upmärksamhet följa den nyare lagstiftningen i andra länder, den kan af egen erfarenhet intyga huru mycken tid han har öfrig att använda på de gamla lagarne, och huru mycket ljus han kan hämta af denna nödvändiga hjulpkunskap, om han ej får tillegna sig resultaterna af deras forskningar, som kunna helt och hållet öfverlemna sig åt detta studium. Likaså får den, som vill i grund studera de gamla lagarne, och som har något begrepp om de philologiska, antiqvariska och historiska hjulpkunskaper som dertill behöfvas, erfara huruvida det låter sig göra att derjämte så, som det med rätta fordras af en Akademisk lärare, studera och undervisa i de nu gällande lagarne. Hvad sedan förhållandet emellan laghistorien och rättsphilosophien vidkommer, så har jag visat att det är genom historien, som man måste lära i grund kän-

na de menckliga samhällena, det sätt hvarpå rättsbegreppet der utvecklats sig, de orsaker som i förflutna tider föranledt lagars upkomst, de verkningar som de visat under den tid de varit gällande, de omständigheter som verkat till deras utbildande, förändrande eller afskaffande — för att kunna göra lagstiftningen till föremål för sådana betraktelser, som skola förtjena namn af philosophie; men då jag sålunda framställt den historiska behandlingen af lagarne såsom en grundval för den filosofiska, så har jag genom den förra uphöjt den senare, och ej derigenom försänkt eller förqvåft densamma; jag har velat lyfta rättsphilosophien ur abstraktionens dy up på historiens höjder, för att gifva henne en fri utsigt öfver mensklighetens utveckling; ej för att fångsla henne vid det närvarande — dertill behöfves ingen historia. Häraf kan man finna att begreppen stationär och historisk äro så motsatta, att det endast är genom sällsamma mistydningar som de kunnat förblandas. Det är klart att ingen ting är mindre stationärt än historien, hvilken uppenbarligen förutsätter förändring, nämligen en sådan, som består i en organiskt fortgående utveckling. Det ligger i naturen af det menckliga sinnet, att menniskorna taga intryck af sin närmaste omgifning, att deras föreställningssätt fångslas af den närvarande tidens rådande idéer. Det behöfves kraftiga medel till att lösa själen ur dessa bojer. Emedan rationalismen alldeles icke har något af dessa medel till sin disposition, så blir påföljden att an-

tingen — såsom det vanliga är — från denna ståndpunkt vissa allmänt gångbara och i öronen genljudande tänke- och talesätt, om de ock gå ut på förstöring af den närvarande tidens inrättningar, med en omätlig tillförsigt antagas att vara hufvudsumman af förnuftets eviga och orubbliga lagar — eller ock, om rationalismen blifvit med logisk consequens drifven till det yttersta, och tanken sålunda väl uttömd på allt innehåll, icke ens så mycken kraft återstår, som behöfves för att nedrifva, utan, då likväl en statsbyggnad skall upföras, så blir det filosofhens närmaste omgifning, som måste lemna honom materialier till den byggnad han framställer till åskådande såsom det aldravattenklaraste förnuftssystem. Här, såsom i allt, som hvilar på en falsk grund, visar det sig, att de yttersta motsatserna slutligen träffa tillsammans. Den allmänna sens-communs-rationalismen, och den fulländade filosofiska abstraktionen komma således till de mest motsatta resultat, och likväl äro båda med sitt förmenta, af allt utifrån gifvet oberoende förnuft, i sjelfva verket fängslade vid det närvarande; den förre då den inbillar sig att dagens rådande föreställningssätt just är det evigt gällande förnuftet; den senare då den ej har annat än de närmast bekanta statsinrättningar och lagstiftningsidéer att slutligen inrymma i det väl renade förnuftets tomma luftsloft. Från denna fångenskap under den närvarande tidens begrepp, är det just historien som förlossar den mensklige tanken. Det är icke

deruti som motsatsen emellan den rationalistiska och den sanna historiska åsigten ligger, att liksom den förra, sådan den hittills vanligen sökt att göra sig gällande i motsats mot den senare, vill nedrifva och förstöra, eller, som det kallas, reformera, allt, eftersom dess förmenta förnuft ej står i sammanhang med något annat än det tomma intet, så skulle den historiska åsigten envist vilja bibehålla allt nu bestående, blott för det att det en gång råkat få en existens och en historia; utan motsatsen ligger för det första deri, att då rationalismen ej vill godkänna någon annan kunskapskälla än förnuftet i och för sig sjelft, så fordrar deremot den historiska åsigten, som för ingen del afsäger sig förnuftets bruk, att detta förnuft måste lära sig af historien känna rättsbegreppets utveckling i det menskliga samhället, om det skall hafva någon fast grundval, emedan förnuftet, i saknad af en sådan basis för sin verksamhet, antingen, om det blir med logisk stränghet, så vidt möjligt är, skildt från erfarenhetsbegrepp, ej lemnar annat resultat än en liflös uppställning af tomma tankeformler, eller ock, från den ståndpunkt, hvarpå rationalisterna i allmänhet äro ställda, utgör ett inbegrepp af förutfattade meningar och åsikter, som, då de ej störas af några högre idéer, eller motsägas af några på erfarenhetens väg inhämtade verkliga kunskaper, men i stället understödjas af en erforderlig grad af förtröstan på ofelbarheten af sina inskränkta begrepp, och af ett högljudt bifall af en lika inbilsk och okun-

nig hop, gifva sig sjelfva namn, heder och värdighet af ett förnuft, mot hvars djerfva domslut intet vad gäller, och konstituera sig till en magt, vanligen kallad *tidens anda*, emot hvilken allt motstånd skall vara fåfängt. Då vidare rationalismen, utrustad med detta så kallade förnuft, eller rättare sagdt oförnuft, hvilket, oaktadt sin förmenta ofelbarhet, likt en väderhane, endast visar dit vinden för ögonblicket blåser, är färdigt att angripa och kullstörta allt som står i dess väg, och menar sig hafva så mycket större fog dertill, som den anser sig vara i odelad besittning af allt förnuft, hvaraf följer, att allt, hvori den ej igenkänner sig sjelf, är idel oförnuft, hvilket ej har någon rättighet att existera, utan måste låta öfverändakasta, eller, som det heter, reformera sig; så har deremot den historiska åsigten väl icke afgudisk vördnad, men likväl aktning för det bestående; den känner den styrka med hvilken detta har sina rötter fästade i den förflutna tiden; den inser väl de brister som vidlåda nuvarande inrättningar i många stycken, och inser dem vida säkrare och djupare än den på ytan fladdrande, i sjelfva verket i den närvarande tidens åsichter fångna rationalismen; men som den af historien lärt att grundligt känna roten till det onda, så inser den ock, eller har åtminstone en vägledning till att finna sättet hvarpå det onda skall botas, och låter alldeles icke kufva sig till att godkänna rationalismens qvacksalvarekurer; den har lärt att med försigtighet gå till vä-

ga, så att ej kuren må bli vådligare än sjelfva sjukdomen; men så har den ock förvärfvat en sådan kännedom af statens organism, en sådan insigt i det ondas egentliga säte, orsaker och förhållande till andra delar af statskroppen, att den kan, lik en skicklig anatom, om nöden fordrar, göra större och efter utseendet vådligare operationer, utan att behöfva frukta att dödligt sära kroppens ädlare delar; då deremot den på all grundlig kännedom af statens organism utblottade rationalistiske qvacksalvaren ej kan vidtaga ringaste åtgärd till förbättrande af hvad han anser vara föråldradt, eller, som det stundom kallas, "ruttet", i statens inrättningar, utan att med sina falska idéer och förvända anstalter förfuska och förderfva hvad som blifvit ordnad af långt klokare och erfarnare förfäder. Ändtligen ligger den högsta och skarpaste motsatsen emellan rationalismen och den historiska åsigten deri, att den förra, såsom den ej har någon aktning för de bestående samhällsinrättningarne, så tror den ej på något annat än sig sjelf, så vet den ej af något annat Gudomligt än förnuftet, hvars sjelfförgudning är denna läras både begynnelse och slut; den historiska åsigten deremot har framträdt såsom en förelöpare till, och står i närmaste samband med det erkännande, hvartill, i våra dagar, den världsliga visheten, efter många fåfånga försök, ändtligen måst beqvåma sig, att förnuftet, som inom sig sjelft fåfångt söker föremål för någon reel kunskap, väl kan ordna, och från en philo-

sophisk synpunkt utveckla de begrepp, hvartill grundämnena blifvit utifrån gifna, men att deremot vid den gräns, der denna erfarenhetskunskap tryter, förnuftet ej har någon tillgång till besvarande af de större och djupare ingripande frågor, hvilka den tänkande varelse ej kan undgå att för sig upkasta; utan förnuftet måste här ödmjuka sig inför en Gud, ej sådan som filosoferna med sina förmenta renade begrepp velat föreställa sig honom, utan såsom ett personligt väsende, verdens skapare och regent, som leder människolägg- tet med sin hand, hvars anstalt de menckliga samhällena äro, hvars tjenare all verldslig öfver- het är, hvars uppenbarade vilja är det högsta rättesnöret för all mencklig lag; med ett ord, så- dan som han framställes i christendomens läror, hvilka, sedan de en gång måst äfven af det phi- losopherande förnuftet erkännas såsom den högsta, den enda orubbliga sanning, hvilken, utan alla undantag, inskränkningar, jämkningar och förtyd- ningar, måste ej allenast med förståndet antagas, utan äfven med gerningen lydast, ovilkorligen må- ste hafva ett afgörande inflytande på lagstiftning och ordnandet af alla samhällets angelägenheter. Med antydandet af denna åsigt, som visserligen ännu förefaller de flesta som en dårskap, men snart, kanske snarare än någon föreställer sig, skall göra sig allmänt gällande, och uttränga den moderna hedendomen både ur rättsläran och ur andra afdelningar af det menckliga vetandet, har jag visat på det högsta mål hvartill menniskorna

Både i frågan om statens angelägenheter och i alla andra hänseenden hafva att sträfva; jag har med det samma pekat på det enda stora bote-medlet för alla människoslägtets olyckor — på den försoning, hvarigenom äfven den vilda strid, hvartill vi nu öfverallt se fiendtliga krafter stå rustade emot hvarandra, färdiga att, så snart de blifva lössläppta, i förtvifladt raseri drabba tillsammans, en gång skall biläggas, och en skönare dag än någonsin, komma att upgå öfver menskligheten.

Jag har nu, tillräckligt, som jag tror, för närvarande ändamål, ådagalagt vigten af laghistoriens studium, och visat det förhållande hvori denna vetenskap står till de öfriga hufvudafdelningarne af rättsvetenskapen, nämligen å ena sidan till det nuvarande rättssystemets dogmatik, och å den andra till rättsphilosophien. Vi komma nu närmare in på hufvudföremålet för dessa föreläsningar, för att nogare bestämma de ämnen, med hvilka laghistorien sysselsätter sig. Laghistorien, eller, om man så vill, rättshistorien, är den delen af människoslägtets historia, hvars föremål är rättstillståndets utbildning, eller de borgerliga samhällenas upkomst, deras offentliga författning, och rättsförhållandena enskilda personer emellan. Man bör ej föreställa sig att föremålet för denna vetenskap inskränker sig till det så kallade *jus scriptum*, eller sådana lagar, som upkommit genom vissa lagstiftares uttryckligen förklarade vilja. Ganska få, rättare sagdt inga, hafva de borgerliga samhällen varit, hvilkas offentliga författning

från aldräförsta början varit grundad på en uttryckligen stadgad lag. Det samma gäller om de grundsatser, efter hvilka de enskilda rättsförhållandena medborgare emellan varit ordnade. Af enskilda familjer hafva upkommit större slægter, af slägterna folk. Af en inre nödvändighet har hos dessa i början små, men med tiden växande samhällen uppstått, likasom utan skrifven grammatik ett språk, likaså utan uttryckligen förklarad vilja af någon lagstiftare, en författning för samhällets offentliga inrättningar, samt, ehuru få och torftiga, likväl i folkets öfvertygelse lefvande och derutur upvuxna klara och bestämda begrepp, såsom regler för rättsförhållandena emellan samhällets enskilda medlemmar. Detta *jus non scriptum*, eller, som det ock kallas, *jus consuetudinarium*, är den första källan till all lagstiftning; och ehuru mycket detta ur folkets inre lif ursprungna och dermed sammanhängande rättssystem må vara öfverhöjdt af skrifua lagar, så bör man icke låta förleda sig till att tro att dessa senare äro den enda, eller ens den förnämsta grunden för rättsförfattningen. Detta, som det blifvit kalladt, *politiska*, eller kanske häldre *populära* element af rättssystemet är ingalunda en stelnad, oföränderlig form; tvärtom medför förändring i folkets bildning och lynne äfven förändring i detta rätts-element. Det är därför nödvändigt för en lagstiftare att noga känna folkets inre ställning, och de jämkningar och förändringar i rättssystemet, som påtränga sig genom de

förändringar som upstå i folkets lif, om ej det så kallade *techniska* elementet, eller den egentliga positifva lagstiftningen, skall komma i strid med det förra, och låta känna sig som en tryckande börda, antingen derigenom, att nya lagar stiftas utan afseende på den nu anmärkta nödvändigheten af öfverensstämmelse med det politiska elementet, som har en drift att utveckla sig i en annan riktning, eller ock, att en positif lagstiftning bibehålles, som för forna tider passande, ej mera duger sedan en förändrad ställning hos folket låter känna en inre nödvändighet af förändring i lagstiftningen. Af dessa anmärkningar, hvilkas sanning svårligen torde kunna bestridas, finner man ytterligare uplyst, hvad jag i det föregående sökt ådagalägga, dels om det är genom abstrakta förnufts teorier som den lagstiftande visheten står att vinna, eller om det är i ett grundligt historiskt studium den måste hafva sin näring; dels huruvida den historiska åsigten är stationär, därför att den hvilar på en fastare grund än blott väder. Af hvad jag anfört om nödvändigheten för lagstiftaren att noga känna och göra afseende på det politiska rätts-elementet, följer icke att han ej kan verka äfven på detta element; tvärtom är en sådan verkan ej blott möjlig, utan i vissa fall nödvändig. Ty värr har en sådan verkan alltför ofta visat sig på ett förderfligt sätt genom en oklok lagstiftning. Men äfven utan lagstiftarens förvällande kunna i folkets lynne och ställning visa sig sådana elak-

ärtade phenomener, som äfven i dess rättsförhållanden uppenbara sina menliga verkningar. Det är nämligen hos hela folk, så väl som hos enskilda människor, beklagligen ej alltid goda anlag som upkomma och vilja utveckla sig. Skall då lagstiftaren för att åstadkomma harmoni, här följa med och understödja en sådan ond drift hos folket? Visserligen icke. Men icke heller är här hulpet med blotta strafflagar. Den sjuka människan botas ej med stryk. Såret måste läkas inifrån; roten till det onda måste uppsökas och upryckas. Folkets inre förädling är här det rätta och enda botemedlet. Kan lagstiftaren verka något till detta mål, så komma nog frukterna fram af sig sjelfva. Men den som vill bjuda till att förädla ett folk, att bota dess moraliska sjukdomar, han måste ock ha begrepp om hvad det är för krafter som härtill behöfvas; och om han skall kunna lära att känna dessa krafter och handtera dem, måste han först hafva rätt allvar med att förädla sig sjelf, att hos sig sjelf få i grunden botadt det onda, hvaraf han, såsom människa, visserligen har sin dryga del. Annars går det, med alla dåraktiga förädlingsförsök och förbättringsanstalter, såsom då en blind leder en blind, att båda falla i gropen.

Sedan jag nu väckt upmärksamheten på det politiska rätts-elementet, böra vi äfven taga i betraktande det tekniska elementet, eller den egentliga positifva lagstiftningen, som utgår från en lagstiftares — vare sig regentens eller folkets —

förklarade vilja. Att detta element icke är det ursprungliga, har jag förut anmärkt. Vanligen är det först då, när ett folks ungdomstid förflutit, när en tilltagande odling hos folket medfört mera invecklade och sammansatta rättsförhållanden, när driften till arbetsdelning börjat verka i alla riktningar, som behovet låter känna sig att genom uttryckligen stiftade lagar dels utbilda de ursprungliga folket medfödda rättssatserna, dels ändra hvad som under förändrade förhållanden ej mera är passande; och som det förut instinktlikt inplantade rättsbegreppet alltmera koncentrerar sig till ett slags vetenskaplig kunskap hos ett inskränkt antal af samhällets medlemmar. *Jus non scriptum*, hvartill *jus consuetudinarium* hörer, äfven sedan det begynt att skriftligen upptecknas, fortfar att vara den egentliga grundvalen för rätts-systemet; *jus scriptum*, hvartill höra alla uttryckligen stiftade lagar, äfven om de ej blifvit skriftligen författade, blir först ett bihang till det förre, men tillväxer gemenligen med tiden så i vidd och mångfald, att det bortskymmer det politiska elementet; hvaraf kommer att mången, som ej på närmare håll betraktat saken, tror att ett folks rättsförfattning ej består af annat än skrifna lagar; hvilket mistag åter föder af sig den af rationalismen gynnade åsigt, att som en skrifven lag lätteligen kan uphäfvas af en annan skrifven lag, så kan man utan olägenhet ändra ett folks lagar huru och huru ofta man behagar. Då likväl det politiska elementet, som enligt sin natur ej kan följa med

i dylika experimenter, låter känna sig som en återhållande kraft, så är det icke underligt att de som inse detta förhållande, och därför ej kunna förena sig om allahanda lättsinniga lagstiftningsuptåg, få upbära den förutnämnda beskyllningen att vara stationära.

Af det nu ådagalagda förhållandet emellan *jus scriptum* och *jus non scriptum*, enligt hvilket det förra egentligen är att anse som ett supplement till det senare, följer ock att kändedomen af *jus scriptum* ensamt ej kan blifva annat än fragmentarisk. Då, såsom förr varit vanligt, en lagstiftare, vid författandet af en lagcodex, sökt deri uptaga rättsförfattningen, sådan den på hans tid verkligen hade utvecklats sig och fanns hos folket, med de förändringar, som förhandenvarande omständigheter visat vara nödvändiga, så har han likväl aldrig kunnat så fullständigt på papperet sammanfatta alla de hos folket verkligen gällande rättsbegrepp, att icke just de i folkets öfvertygelse aldrinnerligast rotade begrepp snarast blifvit af honom förbigångna; och det af det skälet, att hans upmärksamhet egentligen varit riktad på sådana frågor, der antingen något tvifvel kunde ega rum, och således en bestämmelse erfordrades, eller ock en förändring i hvad förut varit gällande, fanns nödig. Af denna anledning se vi ock åtskilliga folks äldsta lagar, som kommit till vår kunskap, endast bestå i bötestaxor; ehuru ingen lär kunna föreställa sig att dessa utgjort hela deras rättssystem. Min mening

är ej att denna de skrifna lagarnes fragmentariska beskaffenhet är en brist i lagstiftningen; det är en nödvändig följd af det ådagalagda förhållandet emellan *jus scriptum* och *jus non scriptum*, och jag anför det till bestyrkande af hvad jag förut sagt om vigten för rättsvetenskapen af det politiska, helt och hållet historiska elementet. Äfven då, såsom i nyare tider ty värr alltför ofta inträffat, en lagstiftare ej haft det förståndet att göra tillbörligt afseende på det politiska elementet, och dermed sammanbinda en ny lagstiftning, utan funnit det vida både beqvämare och mera ärofullt, att göra sitt nya verk till ett aftryck af ett inbilladt förnuftssystem; så kommer det politiska elementet likväl alltid att såsom den ena faktorn göra sig gällande, om ock produkten endast blir en ohjelpig oreda, vid hvars oförmodade och i sina påföljder nog kännbara tillvaro lagstiftaren står handfallen och rådlös; lik en i kemiens lagar okunnig experimentmakare, som slog svafvelsyra eller någon annan skarp vätska i ett kärl, obekymrad om hvad som förut fanns i samma kärl, till dess han fick se af blandningen upkomma ett nytt ämne, hvarom han lika litet förut gjort sig något begrepp, som han nu viste huru saken skulle hjälpas. Den sålunda tillkomna nya lagen skulle genom sin beröring med folkselementet få i tillämpningen ett helt annat utseende än teorien hade förmodat; och till kändedomen af det genom en sådan lag i verkligheten frambragta rättssystemet — så vidt något system på

detta sätt kan upkomma — erfordras således det historiska studium, hvilket finner sitt svåraste problem just der, hvaräst de anti-historiska förnuftshjeltarne skulle tro att de helt och hållet hade gifvit det sitt afsked.

Men äfven oberäknadt sammanhanget emellan *jus scriptum* och *jus non scriptum*, ingår det historiska elementet så ovilkorligt i hvarje lag, att man kan med skäl påstå, att till och med en ny lag, i ett ämne som aldrig förut varit föremål för lagstiftning, redan i sin födsel har en historia, hvars kännedom fordras för den som skall kunna, på ett sätt som anstår ett förnuftigt väsende, tillämpa lagen, och ännu mer för den som vill från en vetenskaplig synpunkt betrakta den. Till kännedomen om en lag fordras nämligen ej blott att veta huru den i bokstafven lyder; det är äfven blott för en praktisk tillämpning deraf nödvändigt att förstå lagens mening i sådana fall, der antingen lagen ej uttryckligen stadgar något, eller dess stadganden äro otydliga, eller synas vara stridande emot hvarandra. Väl har man sett lagstiftare, som tilltrott sig att påbjuda att deras verk skola, utan all uttydning, efter sin bokstafliga lydelse tjena till efterrättelse; men så länge lagstiftare ej äro mera än människor, kunna de aldrig, ehuru mycket de än må tilltro sig det, så noga och fullständigt uttrycka sin mening, att ej verkligheten, i sin outtömliga mångfald, skall framställa fall, dem lagstiftaren ej förutsett,

utsett, och om hvilka han därför ej kunnat uttryckligen stadga; — att ej lagstiftaren, äfven i det hvarom han uttryckligen stadgar, om ock verkliga motsägelser kunna undvikas, likväl ofta måste blifva otydlig för en läsare, i synnerhet efter en längre tids förlopp, under hvilken en mängd förutsatta begrepp och förhållanden, som tillhörde den tid, på hvilken lagen författades, och derpå hade ett fördoldt inflytande — kanske äfven det språk lagstiftaren brukat — kunnat undergå betydliga förändringar; — att ej hans stadganden efter orden ofta blifva antingen vidsträcktare eller inskräntare än hans verkliga mening, hvilken då genom en inskränkande eller utvidgande tolkning måste bestämmas. Lagens mening kan således ej så fullständigt och noga uttryckas genom dess ord, att de senare ensamma skulle i alla händelser vara tillräckliga för att fatta den förra. Närmaste sättet att utfinna lagens mening, då ej orden dertill gifva tillräcklig vägledning, är visserligen det, att sinsemellan jämföra lagens stadganden på särskilda ställen och i särskilda med hvarandra beslägtade ämnen. Men sällan är detta medel ensamt tillräckligt; och om det än vore tillräckligt för detta ändamål, är det något mera som erfordras för en äsigt af lagen, som skall vara mera än blott mekanisk. Man måste känna anledningen dertill att den ifrågavarande lagen blifvit stiftad; hvad afsigten varit dermed, eller hvad man kallar *lagens grund*; huruvida

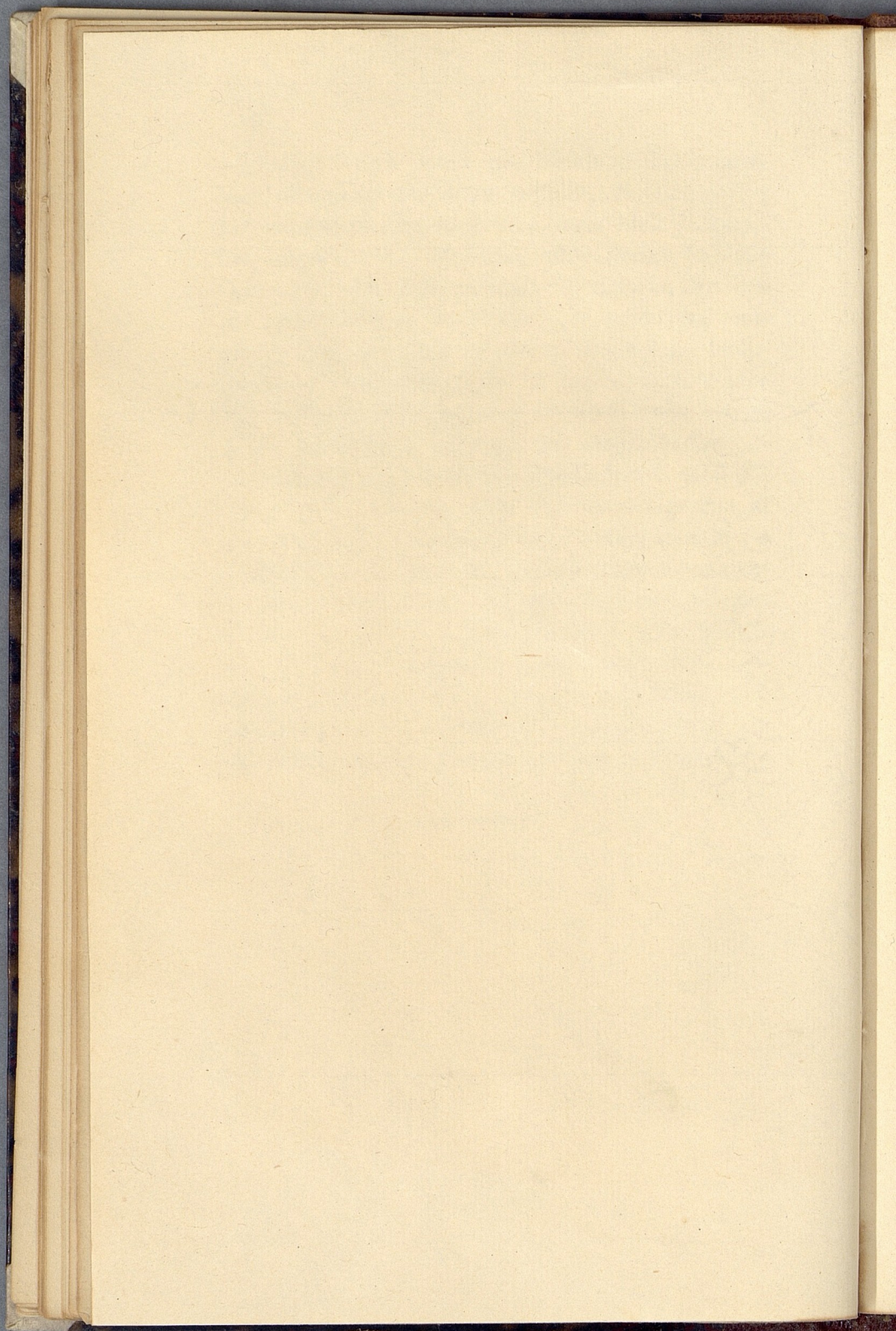
denna afsigt blifvit vunnen, och således lagen funnits ändamålsenlig; eller, i motsatt fall, i hvilka afseenden den befunnits icke vara svarande emot ändamålet; hvilka dess fel äro, och huru dessa lämpligast kunna afhjelpas. Det är klart att besvarandet af dessa frågor, hvilka måste upstå äfven då man inskränker sig till betraktandet af det nu gällande rättssystemet, ligger helt och hållet, eller till största delen, inom historiens område; och detta visar huru nödvändigt det historiska elementet ingår i all vetenskaplig behandling af lagfarenheten; det visar ock att, såsom jag förut ytrat, äfven en ny lag, stiftad i ett ämne som ej förut varit föremål för lagstiftning, genast vid sin upkomst har sin historia; ty det är historien som visar hvad anledningen varit till lagens stiftande, och hvilket ändamål man dermed velat vinna; och den erfarenhet tillämpningen af en sådan lag lemnar, blir en fortsättning af dess historia, äfven innan den hunnit undergå någon förändring. Skulle ock, hvilket någon gång torde inträffa, en lag ej kunna sägas hafva hvarken någon anledning eller något ändamål, utan vara, för att begagna ett af rationalisternas älsklingsuttryck, "sitt eget ändamål", såsom ett foster af den på vissa tider och orter gångbara lagstiftningssjukan, eller skulle det hända — hvad visserligen låter tänka sig — att besynnerliga och med andra gällande lagar oförenliga lagstadganden förekomma, som ej hafva sin grund i annat än deras okunnighet och vårdslöshet, som på ett

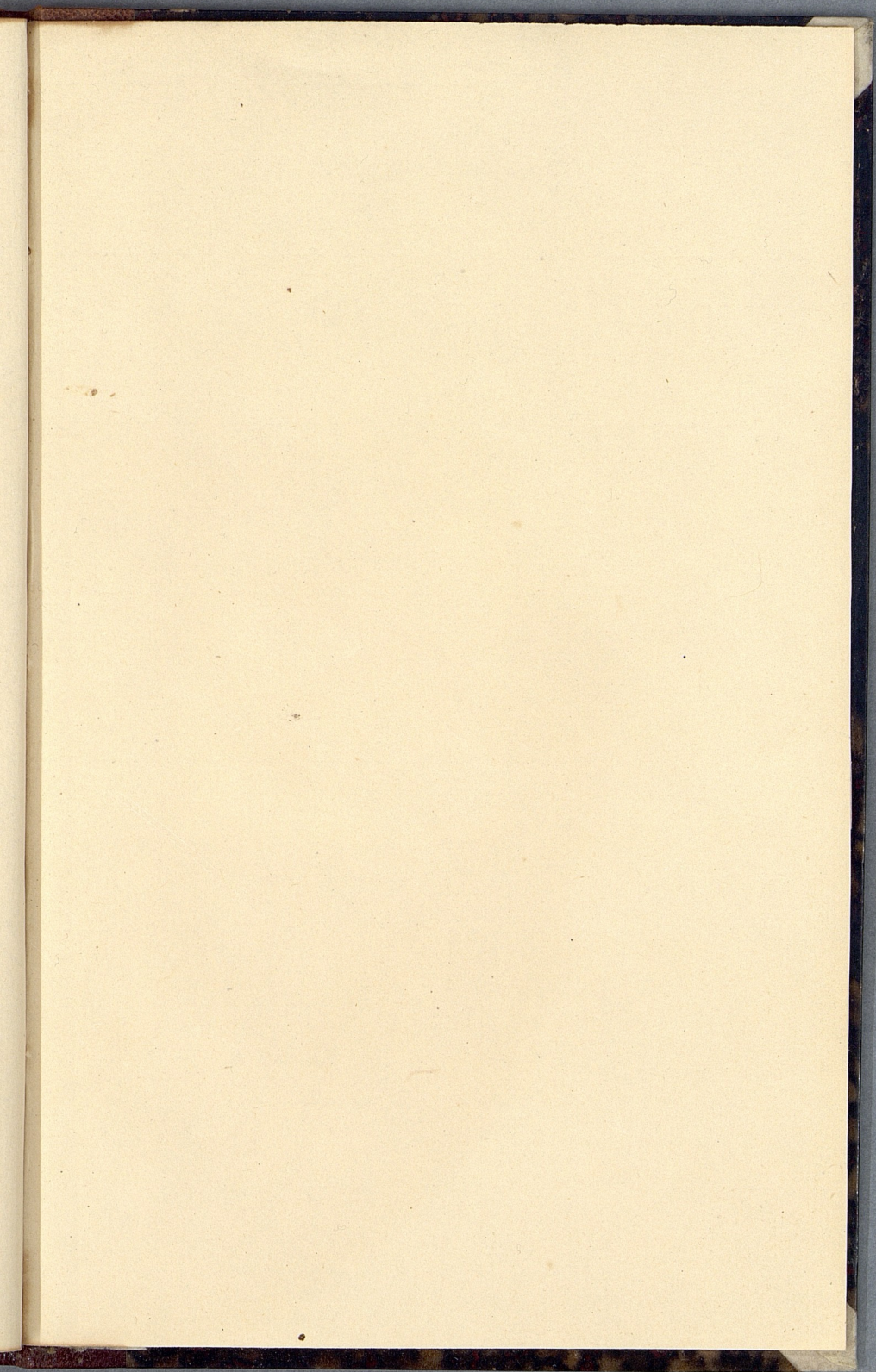
eller annat sätt hafva sin hand uti lagstiftningen; så hörer äfven detta allt till historien af sådana lagar, och kännedomen häraf är nödvändig för den som skall kunna rätt bedöma dem, äfven i det afseendet, att han ej må förgäfvnes söka efter en förnuftig grund der ingen finnes.

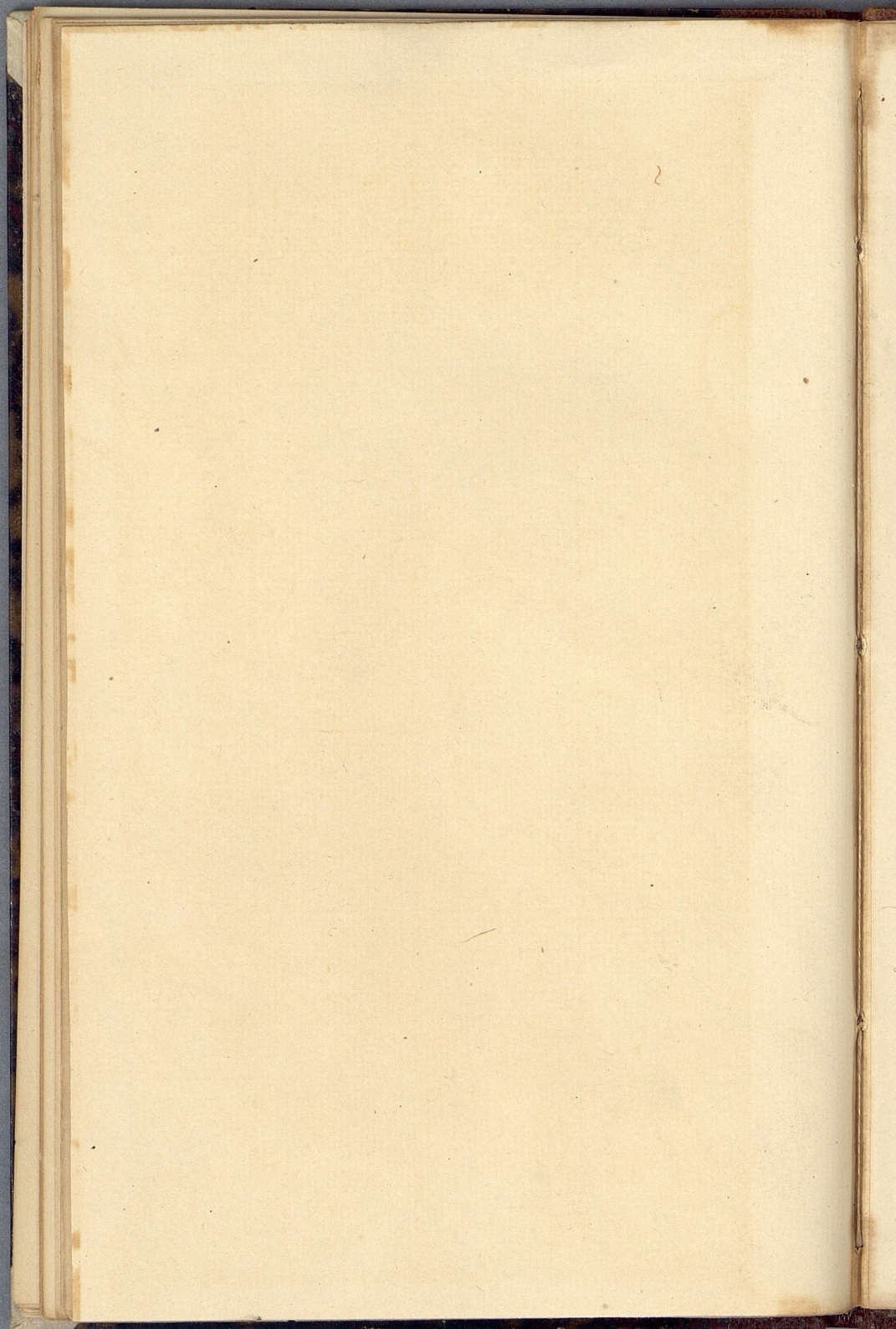
Jag har nu sökt att, så kort som möjligt, framställa vigten af lagfarenhetens historiska studium, och det förhållande hvori detta studium står å ena sidan till det af det nu gällande rättssystemet, och å den andra till en lefvande, på erfarenhet grundad filosofisk behandling af rättsvetenskapen, äfvensom till den falska filosofiska, så kallade rationalistiska teorien; jag har vidare framställt de tvänne elementer för rättssystemet, nämligen det politiska eller populära, och det tekniska, hvilka äfven äro den historiska forskningens dubbla föremål; jag har visat det nödvändiga sammanhanget emellan dessa rättssystemets båda elementer, af hvilka det politiska egentligen är den bild, hvori historiens spegel framställer folkets fria utveckling af det i dess inre lefvande rättsbegreppet; och äfven det tekniska elementet, eller den egentliga lagstiftningen, är af en så afgjordt historisk karakter, att den historiska behandlingen öfverallt måste visa sig såsom ett nödvändigt villkor för betraktandet från en vetenskaplig synpunkt ej blott af det nu gällande rättssystemet i det hela, utan ock af särskilda delar af lagstiftningen. Mycket kunde här visserligen vara att tillägga, ty ämnet är

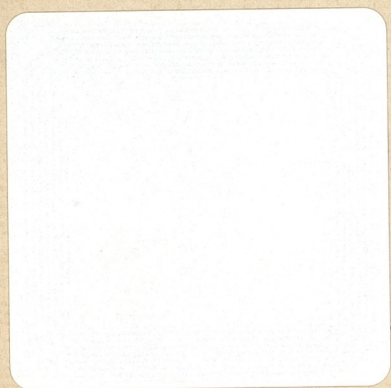
outtömligt; men hvad nu blifvit anfördt torde vara tillräckligt för detta tillfälle, då åsigterna ej kunnat fullständigt utvecklas, utan blott i allmänhet antydas. Jag öfvergår, efter denna förberedelse, till vårt fäderneslands laghistoria, hvilken jag ämnar sålunda framställa, att sedan jag lemnat en kort öfversigt af denna vetenskaps hjälpmedel och litteratur, samt af den så kallade ytre laghistorien, skall jag, så vidt tiden under denna termin medgifver, genomgå och exegetiskt förklara Uplandslagen, systematiskt utreda hvart särskildt ämne, och i korthet följa hufvudmomenterna af dess historiska utveckling intill tidpunkten af nu gällande lag, för att visa i hvad sammanhang dennas stadganden stå till de äldre lagarnes, och huru dess grundsatser derur förklaras; samt ändtligen, då anledning dertill förekommer, fästa upmärksamhet vid den föreslagna nya lagen, och undersöka i hvad förhållande dess stadganden stå till fäderneslandets forna och ännu gällande lagar.

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

Kungl. biblioteket, Stockholm

50001

000 706 119

www.books2ebooks.eu